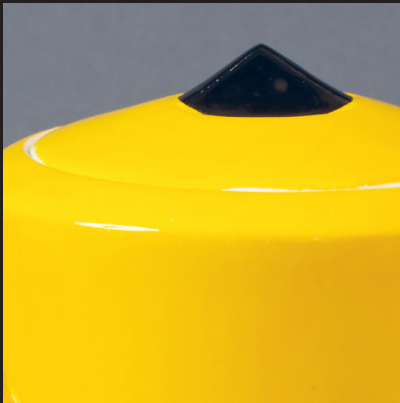

Winkler Nóra

MALEVICSRE VÁRVA

Porcelánok a Merényi- gyűjteményben

Rafinált részletek a kiállításon hiánytalan szettekben látható porcelánokból.

Fotó: Sulyok Miklós

Építészettörténeti jelentőségű villáik, design-ikon státuszú foteljeik, iskolaalapító tevékenységük, képzőművészeti munkásságuk felől jobban ismerjük őket, de így érdekesebb látni, hogyan gondolkodtak különböző korokban feladott, de innen nézve közös feladványon: tervezzenek kávékészletet. Josef Hoffmann, Walter Gropius, Pavel Janák, Vasarely, Marcello Morandini, Matteo Thun, Lutz Rabold és Ekler Dezső csak pár név a Merényi-gyűjteményből.

Öröm nézni őket, amihez csatlakozik a másik ismerős érzés, kár, hogy itt maradnak az üvegek mögött, ahelyett hogy a reggelt együtt töltenénk már a teraszon. Elgyengítő, mikor egy kis méretű tárgy ennyi elemében és részletében, formában, változatban és stílusban szép – klasszikusan elegáns vagy pont szétveti ezeket a kereteket, és így, hogy együtt vannak, még inkább kijön emberi karakterük, van finomodó, felkínálkozó, szeleske, magabiztos, diadalmas, kotnyeles, szemlesütve praktikus. Van, ami mellé orosz nagyasszonyokat képzelek el bőrpárnákra hanyatolva, van, amit olyan nő kezébe, aki Madzsar Alice táncórájáról ért épp haza. Némelyik egy konstruktivista gyűjtő szigorúan megtervezett villájába passzolna, egy másik meg Virginia Woolf kezébe, amikor kibámul a világítótoronyra.

Korábban nem hallottam az ambiciózus kollekcióról, kíváncsi is lettem, ki lehet Merényi Gusztáv. Akiről nehéz volt hasznos találatra lelni a neten, mert azok az azonos nevű, 1895-ben született, nagy formátumú orvos-vezérőrnagyra és igazságtalanul rövid életére mutattak. Fontos fejlesztései és kutatásai mellett ő kezdte megszervezni a hazai vérrellátás központját és rendszerét, aztán jöttek a nyilasok, végül a kommunisták lehetetlenítették el, és egy ötvenes évekbeli gyors koncepciók per után felakasztották.

Ezt csak azért írom le, mert a történelemnek ez a szakasza is beleesik abba a kétszáz évbe, amit a kávészettek korszakban lefednek, és így e két szál kicsit összekapcsolódik. Mert épp ezek azok a fordulatok, a két háború, kitelepítések, elhurcolások, oda-vissza megtorlások, kommunizmus, amelyek során az a fajta élet, amiben ilyen kávéskannákból hétköznapi mozdulattal öntöttek, itt megszűnt. Felszámolódott, szétzilálódott, a néhány átmentett, szép darab szimbólum lett, egy egykor volt életmódhoz ragaszkodás kitüntetett, vasárnapi díszei.

Aztán megtaláltam a keresett Merényit is, aki keramikumművész nagynénje és nagybátyja műhelyében és festményeket gyűjtő apjától már kiskorában megszerette, ha szép egy kézi munkával születő tárgy. Ez életszemlélet maradt egy ideig, aztán sok ezer óra porcelántörténet, az európai műhelyek megismerése, a piac feltér-

képezése után a kétezres évek közepén elkezdte összerakni a 250 készletes kollekciót. Sokat utazott is utánuk, de ha nincs az online kereskedelem, ennyi idő alatt nem állt volna össze az anyag. Notting Hill patinás antikvásárán a porcelánszekció egy kilométer hosszú, de nagy öröm, ha két teljes szettet találni rajta. Úgyhogy egy német art deco készlet Új-Zélandról érkezett ide, egy másikat Kaliforniából postáztatott haza héthatáron és vámrendszeren át. Nagy vágya egy Malevics-féle készlet, de az szinte megszerzhetetlenül ritka. Az árak szóródnak, van szett tízmillió forint körül is, „ahelyett inkább veszek több szép másfajta, a közönség talán hálásabb is lesz érte”. Az egész gyűjtést a bemutatás, tudásmegosztás motiválja, a telefonon is átjövő rajongás a műfaj iránt. Tervez egy olyan kiállítást, ami az európai gyártástörténetről, technikákról, híres manufaktúrák alapos bemutatásáról ugyanúgy szól, mint a szettekéről.

Na de a szettek!

Prágában találkoztam először a cseh Pavel Janák geometrikus mintájú, gyöngyosor fogójú kávézőkészletével, csodás vizionálni. Janák Otto Wagnernél tanult Bécsben, majd 1909-ben alapította meg az Artel iparművészeti műhelyt. 1911-ben, amikor ezt a készletet tervezte, a kubizmus érdekelte legjobban. A kiállított darabokat a brnói Goldfinger család porcelángyár készítette, akik más fantasztikus Janák-tervek újragyártási jogát is bírják. Vasarely színhasználatához, optikai játékaihoz – lásd a frissen újrainyitott múzeumot – képeket kifejezetten visszafogott a Rosenthal által gyártott készlet és ez a finom arany-fehér kombináció. Mintha víz alatti világot látnánk, olyan a hínárosan lebegő motívum, csigás, medúzás formák.

Kifejezetten jó volt magyarra bukkanni, pláne úgy, hogy Ekler Dezső tulipános sorozatát nemzetközi mezőnyben gyártja az Alessi. Első körben 1983-ban terveztettek építészettel kávékészletet, és az akkora siker volt, hogy Alessandro Mendini második meghívást hirdetett, és a tizenennyolc közé felkérte Eklert is. Aki tizenkét, világszerte kedvelt virágfajtából rajzolt terveket, majd a tulipános valósult meg. A Wiener Werkstättét alapító Josef Hoffmann

is a természetből vette készlete alapformáját, a szetteknek van egy kerekded, tök formájú cukortartója és egy közepén elkarcsúsodó, süttők alakú kiöntője. A fogók a leghelyesebbek, a növény elkunyorodó kis szárai, és a csészék füle sem szabályos ívű, ahogy egy kertben semmi sem. A csésze kistalkája virágszirmos, emlékeztet az Ekler-tervre, főképp, mert ez a szett is hófehér, de rengeteg színes verzióban is létezik, azokon játszik a szirmokkal, sőt bármennyire népszerű ez a készlet, a szakértők szerint ugyanez ezüstből még pompásabb, az az anyag tán még inkább kézre áll neki.

Belépve nagyon szép darabok emberléptékre nagyított fotója áll, teljesen figurális így a kanna és csésze párosa. Ha azt kérnék porcelánoktól egy drámaórán, csinálják meg a jelenetet, hogy a kislány teniszlabdája betörte a szembe ablakot és várják a haragvó szomszédnőt, az lenne ilyen. Az art deco vonalú kanna fedele mintha kis aranyszín micisapka lenne az alakon, aki hátratett kézzel kicsit gyanakvón néz előre, míg a gyereke ártatlanságot színlelve fordul oldalra. Nagy kedvencem a nyolcvanas években az Ettore Sottsass által építészekkel alapított, art decohoz, pop-arthoz forduló Memphis-csoport stílusát idéző készlet fekete-fehér csíkos cukortartó blokkja, feldobva egy pici lila vonallal, tulajdonképpen egy planetárium makettje is lehetne.

És ahol teljesen elszabadulnak az energiák, az Marcello Morandini vibráló szoborcsoportja, amiből biztosan lehet kávé is inni, de szegény ízlésményt kicsit leszerepli a készlet, ami ideoda dőlő poharakból áll, rengeteg csikkal, piros sárga, zöld, kék kör formákkal és háromszögekkel, és ahol mintha színes gumispárgák tartanának össze dekoratív elemeket, az a kanna.

Jó sok időt el lehet tölteni a részletekkel, asszociálni stílusokra, festők színhasználatára, megkeresni hova bújt el az oroszlánfej vagy megszámlálni a virágokat a biedermeier szetten.

Kávé a szalonban.

Porcelánok a Merényi-gyűjteményből, Múcsarnok, 2017. szeptember 3-ig.